

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੮੫

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੮੩੩]

**ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੀਤਲ ਜਲੁ ਧਿਆਵਹੁ ਹਰਿ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਸੁਗੰਧ
ਗੰਧਈਆ ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਮੈ ਹਿਰਡ ਪਲਾਸ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ ॥੧॥
ਜਪਿ ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਈਆ ॥ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਸੇਈ ਜਨ ਉਬਰੇ ਜਿਉ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਉਧਾਰਿ
ਸਮਈਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ ਮਹਿ ਚੰਦਨੁ ਉਤਮ ਚੰਦਨ ਨਿਕਟਿ ਸਭ ਚੰਦਨੁ ਹੁਈਆ ॥
ਸਾਕਤ ਕੁੜੇ ਉਭ ਸੁਕ ਹੁਏ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਵਿਛੁੜਿ ਦੂਰਿ ਗਈਆ ॥੨॥ ਹਰਿ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ
ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸਭ ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਬਨਈਆ ॥ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਸੁ ਕੰਚਨੁ ਹੋਵੈ ਜੋ ਧੁਰਿ
ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਮਿਟੈ ਨ ਮਿਟਈਆ ॥੩॥ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਵੈ ਸਾਗਰ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ
ਖੁਲ੍ਹਈਆ ॥ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਇਕ ਸਰਧਾ ਉਪਜੀ ਮੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਕਹਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਭਈਆ ॥੪॥
ਪਰਮ ਬੈਰਾਗੁ ਨਿਤ ਨਿਤ ਹਰਿ ਧਿਆਏ ਮੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਕਹਤੇ ਭਾਵਨੀ ਕਹੀਆ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਖਿਨੁ
ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਕਹੀਐ ਹਰਿ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ਪਰੈ ਪਰਈਆ ॥੫॥ ਸਾਸਤ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਹਿ ਧਰਮੁ
ਕਰਹੁ ਖਟੁ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਈਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਪਾਖੰਡਿ ਭਰਮਿ ਵਿਗੁਤੇ ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਨਾਵ ਭਾਰਿ
ਬੁਝਈਆ ॥੬॥ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਨਾਮੇ ਗਤਿ ਪਾਵਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਈਆ ॥ ਹਉਮੈ ਜਾਇ
ਤ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚੈ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਈਆ ॥੭॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਵਰਨੁ ਰੂਪੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ
ਜਿਤੁ ਲਾਵਹਿ ਸੇ ਕਰਮ ਕਮਈਆ ॥ ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਵਜਾਏ ਵਾਜਹਿ ਜਿਤੁ ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ ਰਾਹਿ
ਚਲਈਆ ॥੮॥੨॥੫॥**

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੂਪ ਉਪਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

**ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੀਤਲ ਜਲੁ ਧਿਆਵਹੁ
ਹਰਿ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਸੁਗੰਧ ਗੰਧਈਆ ॥**

ਜਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਤਲ=ਠੰਡੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵਹੁ=ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੋ ਚੰਦਨ ਵੱਤ ਹੈ, ਤਿਸਦੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਸੁਗੰਧੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਾਸਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੰਧਈਆ=ਮਹਿਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

**ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ
ਮੈ ਹਿਰਡ ਪਲਾਸ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ ॥੧॥**

ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਿ=ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਪਦੁ=ਆਤਮਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਿਰਡ=ਅਰਿੰਡ ਪਲਾਸ=ਛੱਛਰੇ ਵਾਂਗ ਨਿਕੰਮਾ ਸੀ ਹਰੀ ਰੂਪ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਭਗਤੀ, ਵਾ—ਜਸ ਰੂਪ ਬੁਹੀਆ=ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਅਥਵਾ ਇਹ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਿਰਡ=ਅਰਿੰਡ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਿਕੰਮਾ ਛਿੱਕੇ

ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਕੁੜੱਤਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਪਲਾਸ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣਾ, ਫਿੱਕਾ ਸੀ। ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ=ਹਰੀ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਕੇ, ਵਾ—ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਬੁਹੀਆ=ਸੁਗੰਧੀ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਰਮਪਦੁ=ਪਰਮ+ਪਦ ਵੱਡਾਪਦ ਭਾਵ ਆਤਮ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਨੋਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਾਂ ਚੰਦਨ ਦਾ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬਿਲਕੁੱਲ ਨਿਕੰਮੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਰਿੰਡ ਔਰ ਪਲਾਹ (ਢੱਕ) ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਤਨਾ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸਹਜ ਹੈ, ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਢੱਕ ਤੇ ਅਰਿੰਡ ਦੀ ਲੱਕੜ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਜਲਾਣ ਦੇ ਹੀ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਾਲੇ-ਸ਼ਤੀਰੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਦੀ ਛੱਤ ਦਾ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਏ ਦੂਸਰਾ ਜੋੜੀਆਂ, ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਜੇ ਐਸੀ ਨਿਕੰਮੀ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਇੱਕ ਐਸੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— **ਕਬੀਰ ਚੰਦਨ ਦਾ ਬਿਰਵਾ ਭਲਾ ਬੇੜਿਓ ਢਾਕ ਪਲਾਸ ॥**

ਉਇ ਭੀ ਚੰਦਨੁ ਹੋਇ ਰਹੇ ਬਸੇ ਜੁ ਚੰਦਨ ਪਾਸਿ ॥

[ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੬੫]

ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਨਿਕੰਮੇ ਦਰਖਤ ਜੋ ਚੰਦਨ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਹਨ ਉਹ ਗੁਣ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕੋਈ ਅਰਿੰਡ ਜਾਂ ਪਲਾਸ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚੰਦਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਜੋ ਢੱਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿੱਕਾਪਨ ਅਰਿੰਡ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਬੇਥਾਪਨ ਵਿਅਰਥ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਨਿਕੰਮੇ ਸਨ ਉਹ ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪ ਚੰਦਨ ਦਾ ਦਰਖਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਸਤਸੰਗੀ ਹੋ ਕੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **੧. ਤੁਮ ਚੰਦਨ ਹਮ ਇਰੰਡ ਬਾਪੁਰੇ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੇ ਬਾਸਾ ॥**

ਨੀਚ ਰੁਖ ਤੇ ਉਚ ਭਏ ਹੈ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਨਿਵਾਸਾ ॥ ਮਾਧਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥

[ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਅੰਗ ੪੮੬]

੨. ਬਾਵਨ ਬੀਖੁ ਬਾਨੈ ਬੀਖੇ ਬਾਸੁ ਤੇ ਸੁਖ ਲਾਗਿਲਾ ॥ [ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੫੧]

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਦੇ ਬੀਖੁ=ਬਿਛ ਦੀ ਔਰ ਬਨ ਦੇ ਬੀਖੇ=ਬਿਛਾਂ ਨੂੰ ਸਹਜੇ ਸੁਗੰਧੀ ਲਾਗਿਲਾ=ਲਗਦੀ ਹੈ। (ਨੋਟ : ਇਹ ਜੈਪੁਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ (ਆਵਿਲਾ), (ਜਾਵਿਲਾ ਆਦਿ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਚੰਦਨ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ, ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੇਰੇ ਜਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੂੰ ਕੈਸਾ ਹੈਂ ?

ਯਥਾ— **ਸਰਬੇ ਆਦਿ ਪਰਮਲਾਦਿ ਕਾਸਟ ਚੰਦਨੁ ਭੈਇਲਾ ॥੨॥** [ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੫੧]

ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਆਦਿ ਔਰ ਪਰਮਲਾਦਿ=ਚੰਦਨ ਰੂਪ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਭੀ ਆਦਿ ਰੂਪ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ਅਤੇ ਕਾਸਟ ਲੱਕੜ ਰੂਪ ਹੋਰ ਜੀਵ ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਰੂਪ ਸੰਤ ਤੇ ਕਾਸਟ ਰੂਪ ਹੋਰ ਜੀਵ ਸਰਬ ਰੂਪ ਤੂੰ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਯਥਾ— **੧. ਚੰਦਨੁ ਵਾਸੁ ਵਨਾਸਪਤਿ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨਿ ਚੰਦਨੁ ਹੋਈ ॥**

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੧੧, ਪਉੜੀ ੧੦]

੨. ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਵਨਾਸਪਤਿ ਸਭ ਚੰਦਨ ਹੋਵੈ ॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੨, ਪਉੜੀ ੧੬]

੩. ਚੰਨਣੁ ਬਿਰਖੁ ਸੁਬਾਸੁ ਦੇ ਚੰਨਣੁ ਕੌਰ ਦਾ ਬਿਰਖ ਸਦਾਏ ॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੧, ਪਉੜੀ ੧੪]

੪. ਚੰਨਣੁ ਹੋਵੈ ਚੰਨਣਹੁ ਕੋ ਚਲਿਤ ਨ ਜਾਣੈ ॥ [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੨੧, ਪਉੜੀ ੨੧]

੫. ਨਲ੍ਹ ਕਵਿ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਕਚ ਕੰਚਨਾ ਹੁਇ ਚੰਦਨਾ ਸੁਬਾਸੁ ਜਾਸੁ ਸਿਮਰਤ ਅਨ ਤਰ ॥

[ਸਵੱਯਏ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੧੩੯੯]

ਜਪਿ ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਈਆ ॥

ਜੋ ਜਗਦੀਸ=ਜਗਤ ਦਾ ਈਸ਼, ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਗੁਸਈਆਂ, ਗੁ=ਧਰਤੀ ਸਈਆ=ਮਾਲਕ ਉਸ ਜਗੰਨਾਥ=ਜਗਤਨਾਥ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਜਪਿ=ਜਪਿਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਥ ਸੀ, ਹੁਣ ਭੀ ਜਗਤ ਦਾ ਈਸ਼ਵਰ ਹੈ, ਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹੀ ਤਿੰਨੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਪਿ=ਜਪਣਯੋਗ ਹੈ।

ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਸੇਈ ਜਨ ਉਬਰੇ ਜਿਉ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਉਧਾਰਿ ਸਮਈਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੋ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਣ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹਨ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਉਬਰੇ=ਬਚ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਨੂੰ, ਉਸਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸਮਈਆ=ਅਭੇਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕੋ ਲਖੈ ਨਾ ਪਾਰ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਉਧਾਰੇ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ॥

[ਕਬੀਰ ਜੀ ਅੰਗ ੧੧੯੪]

੨. ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਉਧਾਰੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੨੨੪]

੩. ਸਰਣਾਗਤਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਨ ਆਏ ਤਿਨ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥

[ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੫੦੭]

੪. ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੪੫੧]

੫. ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਰਖੀ ਹਰਿ ਪੈਜ ਆਪ ॥ ਬਸਤਰ ਛੀਨਤ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਰਖੀ ਲਾਜ ॥

[ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੯੨]

ਸੋ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਜੋ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ।

ਸਾਖੀ ਬੀਬੀ ਸਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ—ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਈ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਲੇਗ ਦੀ ਐਸੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੈਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਚਿੰਤ ਪੂਰਨੀ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਪਲੇਗ ਦਾ ਐਸਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ, ਦੋ-ਦੋ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਮ੍ਰਿਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਕੇਵਲ

ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਬਚੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਸੀ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪਲੇਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਬਚਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੇਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਬਚਿਆ, ਇਤਨੇ ਸੰਘਣੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੀਬੀ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੀ, ਕਦੇ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਪਈ ਹੋਈ ਬਿਪਤਾ ਬਾਰੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚਿਤਵਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਦਾਈ ਆਦਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਭੀ ਨਾ ਮਿਲਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤੱਕਿਆ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਜਿਤਨੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕੀਤੇ। ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਤੇ ਦਰੋਪਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ।

ਯਥਾ— **ਮੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਛੋਡਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਹੀ ਧਿਆਇਆ ॥**

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੭੧]

ਇੱਕ ਰਾਤ ਅਚਾਨਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਿਆ, ਬੀਬੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕੌਣ ਹੈ? ਤਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਬੇਟਾ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਚਾਚਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਡੁਬਦੇ ਨੂੰ ਤਿਨਕੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੇਟਾ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦਾ ਮੈਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪਲੇਗ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਤੂੰ ਬਚੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਿਪਤਾ ਦੇ ਦਿਨ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕੱਟਣ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਚਾਚੇ ਦਾ ਘਰ ਭੀ ਬਾਪ ਦਾ ਘਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚਾਚੇ ਨਾਲ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਕਪੜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਐਸਾ ਪਦਾਰਥ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੁੰਘਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਬੋਹੋਸ਼ ਕਰਕੇ, ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਪਾ ਕੇ ਚਾਟੀਵਿੰਡ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਮ-ਰਾਮ ਸੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਉਂਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਫੂਕਣ ਲੈ ਚੱਲੇ। ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਾਲੇ ਬਾਵੇ ਤੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਚਿਖਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਆਏ। ਅਚਾਨਕ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਸੀ ਬੱਦਲੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਈ ਕਿ ਮੂਹਲੇਧਾਰ ਵਰਖਾ ਜੋ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਪਈ। ਉਸ ਨੇ ਚਿਖਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਦੀ-ਲਗਦੀ ਜੋ ਅਜੇ ਕਪੜਿਆਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚੀ, ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੋ ਭਰਾ ਘੁਮਿਆਰ ਸੁਲਤਾਨ ਪਿੰਡ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੰਨਾ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਰੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, ਉਸ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਸੇਧ ਚਿਖਾ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਆਵਾਜ਼ ਚਿਖਾ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਇੱਕ ਭਰਾ ਚਿਖਾ ਕੋਲ ਖੜਿਆ ਦੂਜਾ ਪੁਲਿਸ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਨਾਲ ਹੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਗੱਡੀ ਆਈ ਚਿਖਾ ਫੋਲ ਕੇ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਜਿਸ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਂ ਨੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਸਦਕਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ, ਜੋ ਉਸਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ, ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਉੱਪਰ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਚਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਫੜੇ ਗਏ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਕੇ ਚਾਚੇ ਨੇ ਭਰਾ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਕੀਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ 'ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ' ਹੋਈ। ਬੀਬੀ ਦਾ ਇਹ ਪੁੱਤਰ ਪਿਰਥੀ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਮਸਹੂਰ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਇਆ ਸੋ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਰਣ ਆਉਣ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸਰਣ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ।

ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ ਮਹਿ ਚੰਦਨੁ ਉਤਮ ਚੰਦਨ ਨਿਕਟਿ ਸਭ ਚੰਦਨੁ ਹੁਈਆ ॥

ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਅਠਾਰਾਂ ਭਾਰ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਦਨ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਚੰਦਨ ਦੇ ਨਿਕਟਿ=ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਭ=ਸਾਰੇ ਬਿਰਛ ਚੰਦਨ ਰੂਪ ਹੁਈਆ=ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਤ ਚੰਦਨ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਉੱਤਮ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸੰਤ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਕਤ ਕੂੜੇ ਉਭ ਸੁਕ ਹੁਏ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਵਿਛੜਿ ਦੂਰਿ ਗਈਆ ॥੨॥

ਸਾਕਤ ਮਨਮੁੱਖ ਕੂੜੇ=ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼) ਉਭ ਸੁਕ ਭਾਵ ਖੜਸੁਕ ਜੋ ਬਿਰਛ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜਾ ਹੀ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਉਭਸੁਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਉਭਸੁਕ ਬਿਰਛ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਭਾਵ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਮਨਮੁਖ ਉਭੇ ਸੁਕਿ ਗਏ ਨਾ ਫਲੁ ਤਿੰਨਾ ਛਾਉ ॥

ਤਿੰਨਾ ਪਾਸ ਨ ਬੈਸੀਐ ਓਨਾ ਘਰੁ ਨਾ ਗਿਰਾਉ ॥ [ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੬੬]

੨. ਭਰਮਿ ਸੁਕੇ ਬਹੁ ਉਭਿ ਸੁਕ ਕਹੀਅਹਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਹਰੀਜੈ ॥

[ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੧੩੨੬]

ਹਰਿ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸਭ ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਬਨਈਆ ॥

ਹਰੀ ਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤਿ=ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਬਿਧੀਆਂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ।

ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਸੁ ਕੰਚਨੁ ਹੋਵੈ ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਮਿਟੈ ਨ ਮਿਟਈਆ ॥੩॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੇਟੇ=ਮਿਲੇ ਹਨ ਸੁ=ਉਹ ਸੋਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਲੇਖ ਧੁਰਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਫਲ ਭੋਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਿਟਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਿਟਦਾ ਨਹੀਂ।

ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਵੈ ਸਾਗਰ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਖੁਲ੍ਹਈਆ ॥

ਸਾਗਰ=ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ=ਨਾਮ, ਵੈਰਾਗ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਜਗਿਆਸੂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਪਾਵੈ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਇਕ ਸਰਧਾ ਉਪਜੀ ਮੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਕਹਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਭਈਆ ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਰਧਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਪਰਮ ਬੈਰਾਗੁ ਨਿਤ ਨਿਤ ਹਰਿ ਧਿਆਏ ਮੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਕਹਤੇ ਭਾਵਨੀ ਕਹੀਆ ॥

ਮੈਂ ਪਰਮ=ਵੱਡੇ ਵੈਰਾਗ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਨਿੱਤ ਰੂਪ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਧਿਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਹਤੇ=ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਭਾਵਨੀ=ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਕਹੀਆ=ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਵਾ—ਮੈਂ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਹਣੇ ਕਰਕੇ ਭਾਵਨੀਕ ਹੀਆ=ਹਿਰਦਾ ਸੋਭਨੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਠ “ਭਾਵਨੀ

ਕਹੀਆ” ਹੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ—ਜੋ ਪਰਮ ਵੈਰਾਗ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਨਿਤ ਨਿਤ=ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਜੇਹੇ ਸੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨੀ=ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਨੀ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਕਹੀਐ ਹਰਿ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ਪਰੈ ਪਰਈਆ ॥੫॥

ਬਾਰ-ਬਾਰ, ਖਿਨ-ਖਿਨ, ਪਲ-ਪਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਹ ਪਰੈ ਪਰਈਆ=ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਰੇ ਹੈ।

ਸਾਸਤ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਹਿ ਧਰਮੁ ਕਰਹੁ ਖਟੁ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਈਆ ॥

ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਚਾਰ ਵੇਦ, ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਧਰਮ ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਖਟੁ=ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ=ਜਪੁ, ਹੋਮ, ਸੰਧਿਆ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਦੇਵ ਅਰਚਨ, ਅਥਿਤੀ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਖਟ ਕਰਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ਮੰਤ੍ਰ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮੰ ਧਾਨੰ ਸਰਬਤ੍ ਪੂਰਨਹ ॥
ਗਾਨੰ ਸਮ ਦੁਖ ਸੁਖੰ ਜੁਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਵੈਰਣਹ ॥
ਦਯਾਲੰ ਸਰਬਤ੍ ਜੀਆ ਪੰਚ ਦੋਖ ਬਿਬਰਜਿਤਹ ॥
ਭੋਜਨੰ ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨੰ ਅਲਪ ਮਾਯਾ ਜਲ ਕਮਲ ਰਹਤਹ ॥
ਉਪਦੇਸੰ ਸਮ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁਹ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਭਾਵਨੀ ॥
ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਨਹ ਸ੍ਰੋਤਿ ਸ੍ਰਵਣੰ ਆਪੁ ਤ੍ਰਿਗਿ ਸਗਲ ਰੇਣੁਕਹ ॥
ਖਟ ਲਖਣ ਪੂਰਨੰ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਾਧ ਸੁਜਨਹ ॥

[ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੫੭]

ਮਨਮੁਖ ਪਾਖੰਡਿ ਭਰਮਿ ਵਿਗੁਤੇ ਲੋਭ ਲਹਿਰਿ ਨਾਵ ਭਾਰਿ ਬੁਭਈਆ ॥੬॥

ਪਾਖੰਡੀ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਗੁਤੇ=ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪ ਨਾਵ=ਨੌਕਾ ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਨਾਮੇ ਗਤਿ ਪਾਵਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਈਆ ॥

ਹੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨੋਂ! ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋਗੇ। ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਇਆ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਤ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚੈ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਈਆ ॥੭॥

ਜੀਵ ਦੀ ਹਉਮੈ ਜਾਇ=ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਸੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੁਖੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਰਚੈ=ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਪਰਮ ਪਦ=ਕੈਵਲ ਮੋਖਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਇਹੁ ਜਗੁ ਵਰਨੁ ਰੂਪੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਜਿਤੁ ਲਾਵਹਿ ਸੇ ਕਰਮ ਕਮਈਆ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵਰਨੁ=ਰੰਗ ਅਤੇ ਰੂਪ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਧਰ ਤੂੰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੀਵ ਉਹੀ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

**ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਵਜਾਏ ਵਾਜਹਿ
ਜਿਤੁ ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ ਰਾਹਿ ਚਲਈਆ ॥੮॥੨॥੫॥**

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰੇਮਸ਼ਰ ਇਹ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪ ਵਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਵਜਦੇ ਹਨ। ਜਿਧਰ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। ਤਿਤੁ=ਉਸੇ ਰਾਹਿ=ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਚਲਈਆ=ਚਲਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥